

БАСЛАЎЫШ КЛАСС, МЕКТЕПКЕ ШЕКЕМГИ ТӘРБИЯ

MTT LARDA ZAMONAVIY PEDAGOGIK TEKNOLOGIYALARNI JORIY ETISHNING DOLZARBLIGI

Tosheva N.T.

*BuxDPI Maktabgacha ta'lim kafedrası
p.f.f.d (PhD), v.b professor*

Quliyeva X.G.

BuxDPI

*“Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi” (maktabgacha
ta'lim) mutaxassisligi 2-bosqich magistranti*

Tayanch so'zlar: zamonaviy pedagogik texnologiya, ta'lim-tarbiya jarayoni, malakali pedagog, yangi pedagogik texnologiya, ilg'or pedagogik texnologiya, progressiv pedagogik texnologiya, zamonaviy ta'lim texnologiyasi.

Ключевые слова: современные педагогические технологии, образовательный процесс, квалифицированный педагог, новая педагогическая технология, передовая педагогическая технология, прогрессивная педагогическая технология, современная образовательная технология.

Key words: modern pedagogical technology, educational process, qualified pedagogue, new pedagogical technology, advanced pedagogical technology, progressive pedagogical technology, modern educational technology.

O'tgan davr mobaynida mamlakatimizda o'sib borayotgan avlodni sog'lom va har tomonlama yetuk voyaga yetkazish, ta'lim-tarbiya jarayoniga samarali ta'lim va tarbiya shakllari hamda usullarini joriy etishga qaratilgan maktabgacha ta'limning samarali tizimini tashkil etish bo'yicha keng ko'lamli ishlar amalga oshirildi.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlari faoliyatining yangi mazmun asosida tashkil etish, uni yangi pedagogik texnologiya g'oyalari bilan boyitish, maktabgacha ta'lim tashkilotlarida faoliyat yurituvchi tarbiyachilarning yangi avlodini tayyorlash, ularni zamonaviy bilimlar bilan qurollantirish hamda ularda kasbiy malaka hamda faoliyatga nisbatan ijodiy yondashuv hissini qaror toptirish O'zbekiston Respublikasi uzluksiz ta'lim tizimida olib borilayotgan ta'limiy islohotlarning muhim yo'nalishlaridan biri sanaladi.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlari faoliyati mazmunini aks ettiruvchi zamonaviy talablarga muvofiq yaratilgan manbalar (xususan, turli yo'nalishlarda tashkil etiluvchi ta'limiy va tarbiyaviy ishlar dasturlari, maktabgacha ta'lim tashkilotlarining faoliyatini takomillashtirishga oid tavsiyanomalar, ko'rsatmali materiallar va hokazolar) uzluksiz ta'lim tizimining ushbu bosqichida amalga oshirilishi zarur bo'lgan faoliyatning nazariy asoslarini belgilab berishga xizmat qilmoqda. Nazariy manbalarning mazmun jihatidan takomillashtirish, shuningdek, ushbu jarayonga malakali mutaxassislarni jalb etish alohida ahamiyat kasb etadi.

Maktabgacha ta'limning maqsadi – bolalarni maktabdagi o'qishga tayyorlash, bolani barkamol, rivojlangan, mustaqil shaxs bo'lib shakllantirish, qobiliyatlarini ochib berish, o'qishga, tizimli ta'limga bo'lgan ishtiyoqini tarbiyalashdir.

Maktabgacha ta'lim sohasida davlat-xususiy sheriklikni rivojlantirish uchun yaratilgan qulay shart-sharoitlar nodavlat maktabgacha ta'lim muassasalari sonini yanada oshirish va ular ko'rsatadigan xizmatlar turlarini kengaytirish uchun mustahkam poydevor bo'ldi.

Shu bilan birga, olib borilgan tahlil, bolalarning maktabgacha ta'lim qamrovini ta'minlash, maktabgacha ta'lim tashkilotlarini zamonaviy o'quv-metodik materiallar va badiiy adabiyotlar bilan to'ldirish, sohaga malakali pedagog va boshqaruv kadrlarini jalb qilish masalalarini hal etish zarurligini ko'rsatmoqda.

Maktabgacha ta'lim tizimini yanada takomillashtirish, bolalarning sifatli maktabgacha ta'limdan teng foydalanishini ta'minlash, maktabgacha ta'lim xizmatlarining nodavlat sektorini rivojlantirish maqsadida, shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018 yil 30 sentyabrdagi «Maktabgacha ta'lim tizimini boshqarishni takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida»gi PQ-3955-son qaroriga muvofiq: O'zbekiston Respublikasi maktabgacha ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi maktabgacha ta'lim sohasidagi normativ-huquqiy bazani yanada takomillashtirish; maktabgacha yoshdagi bolalarning har tomonlama intellektual, axloqiy, estetik va jismoniy rivojlanishi uchun shart-sharoitlar yaratish; bolalarning sifatli maktabgacha ta'lim bilan qamrovini oshirish, undan teng foydalanish imkoniyatlarini ta'minlash, mazkur sohada davlat-xususiy sherikligini rivojlantirish; maktabgacha ta'lim tizimiga innovatsiyalarni, ilg'or pedagogik va axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etish kabi ustivor masalalar dolzarbligini ko'rsatadi.

Bugungin kunda ta'lim tizimiga ilg'or pedagogik texnologiyalarni joriy qilish zarurligi ko'p karra takrorlanadi.

Pedagogik texnologiyalarning o'zi nima va u an'anaviy ta'limdan nimasi bilan farq qiladi?

Hozirgi kunda pedagogik adabiyotlar, ta'lim muammolariga oid ma'ruzalar, rasmiy hujjatlarda «Yangi pedagogik texnologiya», «Ilg'or pedagogik texnologiya», «Progressiv pedagogik texnologiya» «Zamonaviy ta'lim texnologiyasi» iboralari keng qo'llanilmoqda.

Ammo «Pedagogik texnologiya» tushunchasi hali ham bir qolipga tushirilmagan, ensiklopediyalarda izohlanganicha yo'q, uning mazmunini yagona talqini ishlab chiqilmagan va shuning uchun iboraning bir-biridan farqlanuvchi ko'pgina tariflari mavjud.

Respublikamizning pedagogika sohasidagi olim va amaliyotchilari ilmiy asoslangan hamda O'zbekistonning ijtimoiy-pedagogik sharoitiga moslashgan ta'lim texnologiyalarini yaratish va ularni ta'lim-tarbiya amaliyotida qo'llashga intilmoqdalar. Xo'sh, nega yangi pedagogik texnologiyalar zarur bo'lib qoldi?

Birinchidan, ma'lum sabablarga ko'ra jahon hamjamiyati taraqqiyotidan ortda qolib ketgan jamiyatimiz, taraqqiy etgan mamlakatlar qatoridan o'rin olishi uchun, aholi ta'limini jadallashtirish va samaradorligini oshirish maqsadida eng ilg'or pedagogik tadbirlardan foydalanish zarurligi;

Ikkinchidan, an'anaviy o'qitish tizimi yozma va og'zaki so'zlarga tayanib ish ko'rishi tufayli "axborotli o'qitish" sifatida tavsiflanib, tarbiyachi faoliyati birgina o'quv jarayonining tashkilotchisi sifatida emas, balki nufuzli bilimlar manbaiga aylanib qolganligi;

Uchinchidan, fan-texnika taraqqiyotining o'ta rivojlanganligi natijasida axborotlarning keskin ko'payib borayotganligi va ularni yoshlarga bildirish uchun vaqtning chegaralanganligi;

To'rtinchidan, kishilik jamiyati o'z taraqqiyotining shu kundagi bosqichida nazariy va empirik bilimlarga asoslangan tafakkurdan tobora foydali natijaga ega bo'lgan, aniq yakunga asoslangan texnik tafakkurga o'tib borayotganligi;

Beshinchidan, yoshlarni hayotga mukammal tayyorlash talabi ularga eng ilg'or bilim berish usuli hisoblangan obyektiv borliqqa tizimli yondashuv tamoyilidan foydalanishni talab qilishidadir.

Ta'lim texnologiyasi yuqorida sanab o'tilgan beshta sababiy shartlarni barcha talablariga javob beradigan ta'limiy tadbirdir.

Bu zaruriyat, shu vaqtgacha tahsil oluvchilar yopiq tafakkur paradigma (namuna, misol) lari asosida o'qitilganligi, ularda o'zgacha nuqtai - nazaridan olmaslik, faqat o'z fikrini to'g'ri deb bilish shakllantirilganligidandir. Bu hol har qanday taraqqiyotga g'ov bo'lib, shu paradigmadagi yurgan kishilarni inqiroz sari yetaklaydi. Jamiyatimiz jadallik bilan taraqqiy etib, iqtisodiy va siyosiy mavqei

kundan-kunga ortib bormoqda. Ammo ijtimoiy sohada va ayniqsa, ta'lim-tarbiyada deqsinish va umumiy taraqqiyotdan orqada qolish sezilmoqda. Bunday noxush vaziyatdan chiqib ketish yo'llaridan biri ta'lim-tarbiya jarayonini qabul qilingan davlat standartlari asosida texnologiyalashtirishdir.

Ta'lim-tarbiya jarayonida pedagogik innovatsiyalarni keng miqyoda qo'llash jahon taraqqiyotining global tendensiyasi hisoblanadi. Ayni paytda interfaol ta'lim muhitini yaratish, bolalarning tafakkuri va dunyoqarashini rivojlantirishning innovatsion metod va texnologiyalarini takomillashtirish yanada muhim ahamiyat kasb etmoqda. Bugungi kun ta'limida yaratuvchilik faolligini baxsh etish maqsadida zamonaviy ta'lim konsepsiyalarini yaratish va amaliyotga joriy etish vazifasiga alohida e'tibor qaratilgan. Shu sababli innovatsion ta'lim texnologiyalarining o'quv jarayonidagi o'rni beqiyosdir. O'quv – tarbiya jarayoniga zamonaviy ta'lim texnologiyalarini joriy etish imkoniyati va zarurligini, shuningdek, tarbiyachilarning o'quv jarayonida ulardan foydalanishga tayyorgarlik holatlari tahlili olib borilmoqda. Olib borilayotgan tahlillar natijasida fanlarni o'rganishda o'quv jarayoni samaradorligini oshirish uchun an'anaviy va innovatsion yondashuvlarni birlashtirishning mumkin bo'lgan innovatsion ta'lim texnologiyalari, an'anaviy ta'lim texnologiyalari, o'rganish jarayoni, o'qitish usuli, ta'lim texnologiyasi va kompetentsiya variantlari ko'rib chiqilmoqda. Ta'limda zamonaviy o'qitish texnologiyalaridan foydalanish muammosini o'rganishning ilmiy-uslubiy asoslari haqida ilmiy ishlar olib borga rus olimlardan V.F.Manuilov, N.V.Fedorov, M.M.Blagoveshchenskaya, yevropa olimlaridan R.M.Bottino, A.Cropley, M.T.Molfino, P.Forcheri, o'zbek olimlaridan N.Azizxodjayeva, N.A.Muslimov, Q.T.Olimov, A.A.Burxonov, O'.Q.Tolipov, B.X.Xadjayev kabi yana bir qancha olimlar tomonidan ilmiy ishlar olib borishgan. Ta'lim tizimining hozirgi holati noan'anaviy ta'lim texnologiyalarining rolini oshirish bilan tavsiflanadi. Bolalar tomonidan ularning yordami bilan bilimlarni o'zlashtirish an'anaviy texnologiyalarga qaraganda ancha tezdir. Ushbu texnologiyalar bilimlarni rivojlantirish, egallash va tarqatish xarakterini o'zgartiradi, o'rganilayotgan fanlarning mazmunini chuqurlashtirish va kengaytirish, uni tezda yangilash, samaraliroq o'qitish usullarini qo'llash, shuningdek, har bir kishining ta'lim olish imkoniyatlarini sezilarli darajada kengaytirish imkonini beradi. Kompetensiyaga asoslangan yondashuvga asoslangan uchinchi avlodning yangi davlat ta'lim standartlarini (FSES HPE) joriy etish bolaning tobora faol ishtirok etishi asosida bir qator fanlarni o'qitish uslublarida sezilarli o'zgarishlarni nazarda tutadi. Ta'lim jarayonining to'liq ishtirokchisi, uning katta mustaqilligi, aniq amaliy natijasiga qaratilgan mashg'ulotlar. "Ta'lim texnologiyasi" tushunchasi

keng qo'llanilishiga qaramay, o'zboshimchalik bilan ajralib turadi. Rus olimi V.I.Zagvyazinskiyning ta'kidlashicha, o'quv jarayonida qo'llaniladigan texnologiyalar turlari "aniqrog'i o'quv yoki pedagogik emas, balki o'qitish deb ataladi va ishlab chiqarish sohasidan olingan atamaning o'zi, albatta, ta'limda shartli ravishda qo'llaniladi va ta'lim texnologiyasining o'zi. ijtimoiy texnologiyaning bir turi sifatida ishlab chiqarish texnologiyasi kabi qattiq va oldindan belgilangan xususiyatga ega emas. Texnologiya va metodologiyani farqlash muammosi hali ham juda ziddiyatli. Ba'zi olimlar texnologiyani metodologiyani amalga oshirish shakli deb hisoblashsa, boshqalari texnologiya tushunchasi metodologiyadan kengroq deb hisoblashadi. V.I.Zagvyazinskiy texnologiya va metodologiya ilmiy huquqiy qoidalar tizimiga asoslanishi kerak, deb hisoblaydi (ya'ni, ular tizimli xususiyatga ega), ammo ideal texnologiya qat'iy belgilangan retseptlar tizimiga ega bo'lib, ular maqsadga erishish uchun kafolatlanadi (ya'ni, instrumental). Metodologiya nazariy qoidalarni amalga oshirish usullarining xilma-xilligini, o'zgaruvchanligini ta'minlaydi va shuning uchun maqsadga kafolatlangan erishishni anglatmaydi, ya'ni, hatto ideal texnika ham yuqori instrumental xususiyatga ega emas. Bizning fikrimizcha, ta'lim texnologiyasi - bu ishtirokchilar uchun qulay sharoitlarni ta'minlash va cheklovlarni hisobga olgan holda muayyan natijaga erishish uchun uni rejalashtirish, tashkil etish, yo'naltirish va sozlash bo'yicha o'quv jarayoni subyektlarining birgalikdagi faoliyati tizimi. An'anaviy ta'lim texnologiyalari bilimlarni yetkazish va harakat usullarini tavsiflashga qaratilgan bo'lib, bolalarga tayyor shaklda uzatiladi va reproduktiv assimilyatsiya qilish uchun mo'ljallangan. Ushbu ta'lim texnologiyalari guruhiga quyidagilar kiradi:

- Tushuntirish va illyustrativ o'qitish texnologiyasi
- muammoli ta'lim texnologiyasi;
- dasturlashtirilgan ta'lim texnologiyasi;
- modulli ta'lim texnologiyasi;
- katta blokli o'rganish texnologiyasi;
- ma'ruza-seminar-kredit tizimi;

o'yinni o'rganish texnologiyasi va boshqalar. Innovatsion ta'lim texnologiyalari pedagoglarning o'quv faoliyatini tashkil etishning bunday harakatlari, usullari va shakllaridan foydalanishga yo'naltiradi, bunda asosiy e'tibor bolaning majburiy kognitiv faoliyatiga, tizimli fikrlash va ijodiy muammolarni hal qilishda g'oyalarni shakllantirish qobiliyatini shakllantirishga qaratilgan muammolar. M.M.Blagoveshchenskaya, V.F.Manuilov, I.V.Fedorov bunday texnologiyalarning uch turini ajratib ko'rsatadi: Shulardan biri radikal texnologiya (o'quv jarayonini yoki uning katta qismini qayta qurish);

birlashtirilgan (bir qancha ma'lum elementlar yoki texnologiyalarni yangi texnologiya yoki o'qitish uslubiga birlashtirish); o'zgartirish (o'qitish usuli yoki texnologiyasini sezilarli darajada o'zgartirmasdan takomillashtirish). Bunday texnologiyalarni ishlab chiqish quyidagi yo'nalishlarda amalga oshiriladi: 1) reproduktiv ta'lim ("individual ravishda belgilangan" trening, shaxsiylashtirilgan, shuningdek "jamoa-individual" trening); 2) tadqiqot mashg'ulotlari (o'quv jarayoni kognitiv-amaliy, amaliy ma'lumotlarni izlash sifatida quriladi); 3) tarbiyaviy muhokama uchun modellarni ishlab chiqish; 4) o'yin modellari asosida o'qitishni tashkil etish (o'quv jarayoniga simulyatsiya va modellashtirishni kiritish). Mualliflarning fikricha, oliy ta'lim sohasidagi innovatsiyalar professional shaxsni shakllantirish maqsadlarini qayta yo'naltirishga (birinchi navbatda, ilmiy-texnikaviy va innovatsion faoliyat qobiliyatini rivojlantirish), shuningdek, bilimlarni yangilashga qaratilgan eng dolzarb hisoblanadi. Ta'lim jarayonining mazmuni (ta'limda tavsiflashdan tashqari, mantiqiy va xayoliy fikrlashni shakllantirishga e'tibor berish, tanlangan kasb bo'yicha bilim, ko'nikma va ko'nikmalarni shakllantirish orqali o'rganishda amaliylikka e'tibor berish, mustaqil ta'lim ustuvorligiga e'tibor berish).

Demak, oliy ta'limda innovatsion ta'lim texnologiyalari deganda ta'limda fanning zamonaviy yutuqlari va axborot texnologiyalaridan foydalanishga asoslangan usullar tushuniladi. Ular bolalarning ijodkorligi va mustaqilligini rivojlantirish orqali o'qitish sifatini oshirishga qaratilgan. Ular onlayn ta'lim olish imkonini beradi; talabalarning o'rganilayotgan fanga qiziqishini oshirish; o'qishni kundalik hayot amaliyotiga yaqinlashtirish (samarali muloqot ko'nikmalarini rivojlantirish, tez o'zgaruvchan turmush sharoitlariga moslashish, psixologik stressga chidamliligini oshirish, nizolarni hal qilish ko'nikmalarini o'rgatish va boshqalar); yangi sotsiologik bilimlarni olish usullarini o'rgatish.

Bu guruhga quyidagilar kiradi

Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim texnologiyalari;

guruh loyihalash texnologiyasi;

buyruq-modulli ish texnologiyasi;

axborot texnologiyalari;

salomatlikni saqlash texnologiyalari va boshqalar.

Didaktikaning asoschisi Yan Amos Komenskiy o'n yettinchi asrdayoq ta'limning "vaqt, fanlar va uslublarni mohirona taqsimlashdan" boshqa narsani talab qilmaydigan umumiy tartibini topishga harakat qilgan edi. Komenskiyning fikricha, idealda o'qitishning yagona mukammal uslubi topilsa, "hamma narsa

toshlari to‘g‘ri muvozanatlangan soatdek aniq, faqat ana shunday mahorat bilan yaratilgan asbobda erishish mumkin bo‘lgan bexatolik bilan biriladi” .

Pedagogik texnologiya o‘qimi deyarli barcha rivojlangan mamlakatlarga tez tarqaldi. YUNESKO kabi nufuzli tashkilot tomonidan tan olindi va qo‘llab-quvvatlandi va hozirgi kunda ko‘pgina mamlakatlarda muvaffaqiyatli o‘zlashtirilmoqda, qo‘llanilmoqda. Ko‘pgina mamlakatlar pedagogik texnologiyadan foydalanib, bolalar o‘zlashtirishini oshirishda sezilarli muvaffaqiyatlarga erishdilar. Masalan, Janubiy Koreyada pedagogik texnologiya bo‘yicha tajriba-sinov tarzida o‘qiyotgan 50 ming boladan 75 foizida an’anaviy o‘qitishda faqat eng yaxshi bolalar erishadigan natijalar qo‘lga kiritilgan.

Ta’limni texnologiyalashtirishning asosini, ta’lim jarayonini, uning samaradorligini oshirish va ta’lim oluvchilarni, berilgan sharoitlarda va ajratilgan vaqtichida loyihalashtirilayotgan o‘quv natijalarga erishishlarini kafolatlash maqsadida to‘liq boshqarish g‘oyasi tashkil etadi.

Bunday yondoshishning mohiyati, ta’lim jarayonini tizimlashtirishdan - uni, aniq rasmiylashtirilgan va detallari bo‘yicha aniq elementlarga bo‘lib tashlash yordamida maksimal shakllashtirishdan iborat.

Keyingi yillarda Rossiya bilan O‘zbekistonda pedagogik texnologiyani o‘rganish yo‘lida ancha ishlar qilindi. Pedagogik texnologiyani o‘quv jarayoniga olib kirish zarurligini MDHga kiruvchi mamlakatlar ichida birinchilar qatorida har tomonlama ilmiy asoslab bergan rossiyalik olim V.P.Bespalkoning fikricha, “Pedagogik texnologiya – bu tarbiyachimahoratiga bog‘liq bo‘lmagan holda pedagogik muvaffaqiyatni kafolatlay oladigan bola shaxsini shakllantirish jarayoni loyihasidir”.

Rossiya olimlaridan V.M.Monaxov: “Pedagogik texnologiya -avvaldan rejalashtirgan natijalarga olib boruvchi va bajarilishi shart bo‘lgan tartibli amallar tizimidir”, - degan qisqacha ta’rifni bera turib, uning asosiy xususiyatlariga e’tiborni qaratadi.

Aynan tizimli yondashuv pedagogik texnologiyani o‘qitishga boshqa yondashuvlardan farqlovchi asosiy belgi hisoblanadi. BMT nufuzli idoralaridan biri bo‘lgan YUNESKOning ta’rificha,

Ta’lim texnologiyasi – ta’lim modellarini optimallashtirish maqsadida, inson va texnika resurslari va ularning o‘zaro ta’sirini hisobga olgan holda, butun o‘qitish va bilimlarni o‘zlashtirish jarayonini yaratish, qo‘llash va aniqlash tizimidir.

Keltirilgan ta’riflarni ilmiy-falsafiy nuqtai nazardan tahlil qiladigan bo‘lsak, uzoq xorijda berilgan ta’riflar bilan MDH mamlakatlari bergan ta’riflari bir-

biriga yaqin kelsa-da, farqi ham anchaligini ko‘ramiz. Jumladan, YUNESKO ta‘riflarida tizimli yondoshuv tamoyiliga alohida urg‘u berilgan.

Ijtimoiy texnologiyalar safiga kiruvchi “pedagogik texnologiya” tushunchasining mazmunini aniqlaymiz. Ko‘pchilik pedagog-olimlarning fikricha, ushbu keng ishlatiladigan so‘zlar birikmasi inglizcha “an educational technology” - ya‘ni “ta‘lim texnologiyasi” ifodasini noaniq tarjima qilishdan kelib chiqqan. Bizning fikrimizcha, ta‘lim texnologiyasiga dastlab asos solgan AQSH olimlari pedagogik texnologiyani emas, balki aynan ta‘lim texnologiyasini nazarda tutishgan. Buni tushunib yetish uchun pedagog atamasining lug‘aviy ma‘nosini esga olaylik, bu atama yunoncha “payne”-bola, “agogein” - yetaklamoq so‘zlaridan tashkil topgan bo‘lib, bola yetaklamoq ma‘nosini anglatadi. Bundan “bola yetaklash texnologiyasi” degan atama kelib chiqadi, bu tushuncha ta‘lim texnologiyasi maqsadi va mantig‘iga zid bo‘lib, ta‘lim texnologiyasining haqiqiy ma‘nosini bermaydi. Amerikalik olimlar va yapon olimi Sakomoto “bola yetaklash” texnologiyasini emas, balki tahsil oluvchilar faolligini ta‘minlaydigan, ta‘lim jarayoni samaradorligini kafolatlaydigan texnologiyani yaratish g‘oyasini ilgari surishgan. Shunga asoslangan holda biz mazkur atamani “ta‘lim texnologiyasi” deb atalishi tarafdorimiz.

Ta‘lim texnologiyasi – oldindan belgilangan o‘quv maqsadlariga erishishni kafolatlaydigan, ta‘lim jarayonida inson va texnika resurslaridan foydalanishning loyihalashtirilgan muayyan tizimi.

Yuqorida ta‘kidlanganidek ta‘lim texnologiyasi tushunchasi o‘qitish va o‘rganish jarayoniga tizim sifatida qarashni anglatar ekan, avvalo tizim tushunchasini tushunib olish zarur. Tizim deb, tartiblangan, o‘zaro uzviy bog‘langan va birgalikda umumiy funksiyani bajaruvchi elementlar to‘plamiga aytiladi. Misol uchun, avtomobil dvigateli bir nechta tizimlardan iborat bo‘lib, har bir tizim bir nechta elementlardan tashkil topgan. Moylash tizimini ko‘rib chiqadigan bo‘lsak, uni tashkil etuvchi elementlardan birortasi ishlamay qolsa, yoki yomon ishlasa dvigatelning ishqalanuvchi qismlariga moy yetib bormaydi va natijada dvigatel ishdan chiqadi. Ko‘rinib turibdiki tizimning faoliyati uni tashkil etuvchi har bir elementiga, va o‘z navbatida har bir element bir-biriga chambarchas bog‘liq.

Bundan shunday xulosa kelib chiqadi: ta‘lim jarayonini bir tizim deb qaraydigan bo‘lsak uni tashkil etuvchilari ya‘ni elementlariga quyidagilar kiradi: ta‘lim maqsadi, o‘quv maqsadlari (kutilayotgan natijalar), ta‘lim beruvchi, tahsil oluvchi, ta‘lim mazmuni, ta‘lim metodi, ta‘lim shakli, ta‘lim vositalari, nazorat va baholash. Ta‘lim jarayonini loyihalashtirishda yuqorida sanab o‘tilgan elementlardan birortasi e‘tibordan chetda qolsa, yoki noto‘g‘ri

tanlangan bo'lsa tizim ishlamaydi, demakki, ta'lim jarayoni oldiga qo'yilgan maqsadga erishilmaydi.

Adabiyotlar:

1. B. Ziyamuxamedov, Sh. Abdullayeva. Ilg'or pedagogik texnologiyalar. T., 2001.- 85-90 b.
2. F.Qodirova, SH.Toshpo'latova, M.A'zamova. "Maktabgacha pedagogika".-T., "Ma'naviyat". 2019.-89-104 b.
3. I.V. Grosheva, L.G.Yevstafeva, D.T.Maxmudova, Sh.B.Nabixanova, S.V. Pak, G.E.Djanpeisova "Ilk qadam" davlat o'quv dasturi T: 2022. 1-81-b;
4. Ismoilova Z. Ta'lim jarayonida pedagogik texnologiyalar. // «Xalq ta'limi», 2000. №5. – B. 111-116.
5. Коменский, Я.А. О воспитании / Я.А. Каменский. – М.: Школьная Пресса, 2003. – 192 с.
6. N.N. Azizxo'jayeva. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat.T., - 2006 .- 45-60 b.
7. N.Saidaxmedov "Pedagogik mahorat va pedagogik texnologiya." T., 2001.- 84 -98 b.

РЕЗЮМЕ

Ushbu maqolada MTTlarda zamonaviy pedagogik texnologiyalarni joriy etishning dolzarbligi, maktabgacha ta'lim o'quv-tarbiya jarayonida zamonaviy ilg'or pedagogik texnologiyalardan foydalanishnig nazariy hamda amaliy jihatlari to'g'risida ma'lumot berilgan.

РЕЗЮМЕ

В данной статье представлена информация об актуальности внедрения современных педагогических технологий в организациях дошкольного образования, теоретических и практических аспектах использования современных передовых педагогических технологий в образовательном процессе дошкольного образования.

SUMMARY

This article provides information on the relevance of introducing modern pedagogical technologies in preschool education organizations, theoretical and practical aspects of using modern advanced pedagogical technologies in the educational process of preschool education.